

ԱՎԵՏԻՍ ՔԱԼԱՇՅԱՆ

Փիլիսոփայական գիտ. թեկնածու, դոցենտ

Ն. Ա. Օ. Տ. Տ. ՎԱՐԵՓԻՆ Բ. ՍԱՅՐԱՊՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ
ԵՒ ԱՍԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ
ԵՒ ՍՓՅՈՒՌՔԱՅԱՅ ԴՊՐՈՅԸ

Սկիզբը՝ թիվ Գ., Դ.

Վիեննա այցելության ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն այցելել է Վիեննայի կիրակնօրյա ազգային դպրոց, հանդիպել սաներին եւ ուսուցիչներին, պատասխանել նրանց հուզող հարցերին եւ իր հայրապետական օրհնությունը բաշխել բոլորին¹:

Ֆրանսիա կատարած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հովվապետական անդրանիկ այցելության ընթացքում Փարիզի Լը Ռեեսի արվարձանում Նորին Սրբությունը Դպրոցասեր տիկնանց Երկրորդական վարժարանի հանդիսությունների սրահում հանդիպել է սաների հետ եւ իր օրհնության խոսքն ուղղել ներկաներին²: Ալֆորվիլ քաղաքում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հանդիպել է հայկական Սբ. Պողոս-Պետրոս եկեղեցուն կից գործող հայկական նախակրթարանի եւ վարժարանի սաների հետ: Այնուհետեւ Սբ. Մեսրոպ կրթարանում Նորին Սրբությունը ներկա է գտնվել աշակերտության կազմակերպած հանդիսությանը եւ օրհնության խոսք ուղղել ներկաներին³: Նիս քաղաքի «Պարսամյան» համալիրում Վեհափառ հանդիպել է նախակրթարանի սաների հետ եւ մտերմիկ զրույցներ ունեցել հայրենիքից հեռու, բայց հայրենյաց սերը սրտերում վառ պահած այս մանուկների հետ: Հայոց Հայրապետը նրանց հորդորել է, որ դառնան հայրենիքին արժանի զավակներ, ապրեն Մայր Աթոռի օրհնությունը միշտ իրենց սրտերում, ինչպես նաեւ օրհնել է մանկավարժներին՝ հորդորելով, որ անսասան մնան իրենց հայրենանվեր ու օրհնաբեր դժվարին առաքելության մեջ⁴:

¹ Տե՛ս «Էջմիածին», 2001, Ժ.-ԺԱ., էջ 33:

² Տե՛ս «Էջմիածին», 2001, ԺԲ., էջ 8–9:

³ Տե՛ս անդ., էջ 10:

⁴ Տե՛ս անդ., էջ 26:

Մարսելում Վեհափառն այցելել է նաեւ Համազգային կրթական կենտրոն եւ մտերմիկ զրույցներ է ունեցել կենտրոնի սաների հետ: Նա խրախուսել է կենտրոնի մանկավարժներին, կոչ արել հաստատուն մնալ ուսուցչի իրենց կոչման դժվարին, բայց շնորհաբեր գործում⁵: Իսկ Ֆրանսահայ երիտասարդական միության (ԺԱՖ) մշակութային կենտրոնում ի պատիվ Նորին Սրբության կազմակերպված մեծ հանդիսության ժամանակ ազգային երգն ու պարը ներկայացնող հայազգի փոքրիկներն արժանացել են Հայոց Հայրապետի գնահատանքին: Օրհնելով ներկա հայորդիներին՝ Վեհափառ Հայրապետը հորդորել է նրանց հավատարիմ մնալ ազգային ավանդույթներին⁶:

Լիոնում՝ «Կարպիս Մանուկյան» սրահում, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին դիմավորել են Մարգարյան-Փափազյան եւ հայկական զույգ դպրոցների աշակերտները: Այստեղ կազմակերպված հանդիսությունը մեծ ոգեւորությամբ են ընդունել ներկաները եւ արժանացել Վեհափառի բարձր գնահատանքին, քանզի այն համեմված էր ազգային ավանդական երգ ու պարով եւ գնահատելի հատկապես մանուկ հայորդիների գեղարվեստական բարձր կատարման համար⁷: Լիոնում Նորին Սրբությունը հանդիպել է նաեւ «Մարգարյան-Փափազյան» ամենօրյա վարժարանի մանկավարժների եւ սաների հետ⁸:

Ավստրալիայի եւ Նոր Զելանդիայի հայոց թեմ հայրապետական անդրանիկ այցելության ժամանակ Բանգկոկում տեղի ունեցած ներկայացուցչական հավաքում Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական-համայնքային կյանքում ժողովրդին առավել սերտ ներգրավելու գործում մեծապես կարեւորել է հատկապես եկեղեցուն կից գործող կրթադաստիարակչական եւ հոգեւոր-մշակութային հաստատությունների դերը⁹: Նա այցելել է նաեւ համայնքի հայկական դպրոցներ՝ այս շարքն սկսելով Սիդնեյի Համազգայինի Թարգմանչաց վարժարանից: Այստեղ Նորին Սրբությանն աշակերտները դիմավորել են հայոց եռագույնը ձեռքներին, ազգային հիմնով ու հայրապետական մաղթանքով եւ մանկան իրենց հայրենակարոտ շուրթերով համբուրել են Հայոց Հայրապետի

⁵ Տէս անդ, էջ 30:

⁶ Տէս անդ, էջ 30–31:

⁷ Տէս անդ, էջ 35:

⁸ Տէս անդ, էջ 37:

⁹ Տէս «Էջմիածին», 2002, ԺԱ.–ԺԲ., էջ 13:

մյուսանաօծ աջը եւ ստացել նրա հայրական օրհնությունը¹⁰։ Վեհափառ Հայրապետը բարձր է գնահատել նաեւ ուսուցիչների օրհնաբեր աշխատանքը եւ ուրախություն է հայտնել, որ այս հեռավոր երկրում հայ մանուկների ազգային-հոգեւոր դաստիարակությունը գտնվում է հոգատար եւ խնամածու ձեռքերում։ Այնուհետեւ նորին Սրբությունն այցելել է ՀԲԸՄ Մանուկյան շաբաթօրյա վարժարան եւ ապա՝ Թումանյան դպրոց եւ իր օրհնությունն է բաշխել ազգային դպրոցների ուսուցիչներին ու դպրոցականներին¹¹։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր շքախմբով Սիդնեյում այցելել է նաեւ ՀԲԸՄ-ի հովանավորությամբ գործող դպրոց, ուր նրան մեծ ոգևորությամբ են ընդունել դպրոցի աշակերտները։ Վեհափառ Հայրը ներկա է եղել մանուկների ներկայացրած գրական-գեղարվեստական հանդեսին, ծանոթացել է դպրոցի հարմարություններին, զրուցել ուսուցիչների հետ եւ իր հայրական պատգամներով նրանց ոգևորել է՝ հաստատուն մնալ իրենց առաքելության դժվարին ու պատասխանատու ճանապարհին։ Նա նաեւ նվերներ է բաժանել, օրհնել մանուկներին եւ հավաստել . «Այս երեխաներն են մեր կյանքի արեւը, նրանք են մեր կյանքին շողեր հաղորդում եւ եթե չլինեն նրանք, հավանաբար կխամբի մեր կյանքի արեւը, եւ դպրոցն է, որ այս երեխաներին հայկական շունչ, ոգի, նկարագիր ու դիմագիծ է պարգևատւում (ընդգծումը մերն է.— Ա. Ք.)»¹²։

Վեհափառ Հայրն այցելել է նաեւ Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գալստյան (Գոլստան) դպրոց։ Այստեղ նշխարելով ավանդական հայկական աղուհացը՝ նա մուտք է գործել դպրոց եւ մասնակցել ի պատիվ իրեն աշակերտության պատրաստած գեղարվեստական հայտագրին։ Հանդիպման ընթացքում Վեհափառը ջերմ ու անմիջական զրույց է ունեցել աշակերտների եւ ուսուցիչների հետ, իսկ ավարտին իր օրհնության խոսքն է ուղղել ներկաներին։ Եւ դիմելով ազգային կրթարանի մանկավարժներին ու սաներին եւ վկայակոչելով Աստվածաշունչը՝ Հայրապետը խրախուսել է ուսումնի ու կրթությանը՝ պնդելով. «Սաղմոսերգուն ասում է. կրթեք ձեր զավակներին, որպեսզի նախանձը շարժեք ձեր թշնամիների եւ բարեկամների առջեւ նրանցով պարծենաք»¹³։ Այնուհետեւ

¹⁰ Տես անդ, էջ 18։

¹¹ Անդ, էջ 18։

¹² Անդ, էջ 23։

¹³ Անդ, էջ 23։

տեւ Վեհափառ Հայրապետը մեկնել է հայ կաթողիկէ համայնքի Սբ. Գրիգոր դպրոց, իր օրհնութիւնն ու մաղթանքներն է բերել այստեղ ուսանող հայորդիներին եւ դասավանդող ուսուցիչներին¹⁴: Այցի ընթացքում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հանդիպել է նաեւ Ակինյան ազգային դպրոցի սաներին, որոնց միացել էին նաեւ Համազգայինի Մեսրոպ Մաշտոց դպրոցի աշակերտները: Մասնակցելով նրանց կազմակերպած գրական-մշակութային հանդեսին եւ օրհնութիւն իր խոսքն ուղղելով ներկաներին՝ նա հավաստել է. «Մեծ բերկրանք ապրեցինք միասին՝ քիչ առաջ եկեղեցում մեկտեղ աղոթք բարձրացնելով առ Աստված, եւ ահա այժմ էլ գտնվում ենք հայկական դպրոցում, Հայոց մտքի ու հոգու դարբնոցում: Պատահական չէ, որ մեր ազգի զավակումք ուր որ լինեն, կառուցում են եկեղեցի եւ նրա կողքին՝ դպրոց, որովհետեւ գիտեն, որ հայ անառիկ ամբողջն այս երկու սրբազան հաստատություններն են, հային հայ պահողը այս երկու հրաշագործ զորություններն են, եւ միայն այդ երկու կռիւներին, հզոր, անսասան հիմերին հաստատված՝ մենք կարող ենք հարատեւել եւ վստահութեամբ մեր հայացքն ուղղել դեպի հազարամյակների խորքը եւ դեպի հավերժություն: Այս դպրոցում, որ կրում է լուսահոգի Ակինյանի անունը, դուք ոչ միայն լեզու եք ուսուցանում, ոչ միայն հայախոս եք դարձնում ձեր զավակներին, ոչ միայն Մաշտոցի գրերն եք ճանաչելի դարձնում նրանց եւ հաղորդ՝ Հայոց պատմությանը, դուք այստեղ Հայաստան եք կերտում, յուրաքանչյուր հայորդի մեկ Հայաստան է Հայրապետիս համար եւ պիտի ուզեմ որ այդ զգացումն ու գիտակցությունը ունենաւ նաեւ դուք... (ընդգծումները մերն են.— Ա. Ք.)»¹⁵:

Հարավային Ամերիկա հովվապետական անդրանիկ այցելութեան ժամանակ Վեհափառ Հայրապետը Բրազիլիայի Սան Պաուլու քաղաքում կատարել է Դուրյան վարժարանի «Գալուստ Գյուլբենկյան» վերանորոգված գրադարանի եւ բնագիտական առարկաների դասասենյակի բացումը, որից հետո հանդիպել է Դուրյան եւ ՀԲԸՄ Բագարյան վարժարանների աշակերտության, նրանց ծնողների եւ ուսուցչական կազմի հետ: Հանդիպման ընթացքում իր օրհնութիւնը բաշխելով հավաքվածներին՝ նորին Սրբութիւնը շեշտել է հայեցի կրթութեան եւ դաստիարակութեան կարեւորութիւնը Սփյուռքի գաղթօջախներում եւ հորդորել նույն սիրով,

¹⁴ Տե՛ս անդ, էջ 24:

¹⁵ Անդ, էջ 31–32:

նվիրումով ու նախանձախնդրությամբ պահպանել հայկական վարժարանները: Իսկ աշակերտներին ավանդել է քաջեռանդ լինել, լավ սովորել ու դառնալ արժանավոր զավակները հայ ժողովրդի ու Բրազիլիայի¹⁶: Իսկ Օզասկոյի հայ համայնքի հետ հանդիպման ժամանակ, որին մասնակցել են նաեւ Ազգային Դուրյան վարժարանի սաները, ջերմ եւ անկեղծ զրույց է ծավալվել հավաքված երիտասարդների եւ Վեհափառ Հայրապետի միջեւ, որի ընթացքում Նորին Սրբությունը պատասխանել է երիտասարդներին հուզող հարցերին¹⁷:

Ուրուգվայում Վեհափառ Հայրապետն այցելել է թեմի հովանավորությամբ գործող Ներսիսյան ամենօրյա վարժարան (որը նաեւ մանկապարտեզ էւ նախակրթարան է): Նորին Սրբությունն այստեղ հանդիպել է վարժարանի սաներին եւ ուսուցչական կազմին: Աշակերտների պատրաստած գեղարվեստական հայտագրից հետո Հայոց Հայրապետը մտերմիկ եւ անմիջական զրույց է ունեցել սովորող երեխաների հետ¹⁸: Նա հյուրընկալվել է նաեւ ՀԲԸՄ Նուբարյան վարժարանում, որտեղ հայ մանուկներն իրենց Հայրապետին դիմավորել են երգ ու պարով: Հանդիպման ավարտին հավաքվածներին ուղղված խոսքում Հայոց Հայրապետն ավանդել է մանուկների հոգում առավել ջանադրաբար սերմանել սերը եւ նվիրվածությունն առ մայրենին, Մայր Հայրենիքը եւ Մայր Եկեղեցին եւ հորդորել է. «Ավետարանում կարդում ենք «Ուր գանձք Ձեր են, անդ եւ սիրտք ձեր եղիցին» (Մատթ. 21): Սիրելիներ, ամեն երեխա իր ծնողի գանձն է, բայց նաեւ գանձն է մեր ազգի, եւ մեր սրտերը մեր այդ ամենաթանկ գանձերի հետ են, որ ապագան են մեր: Նրանց պիտի կրթենք հայրենյաց ժառանգությամբ, հավատով, ազգի սիրով ու Հայրենիքի սիրով, որ լինեն արժանավոր զավակները հայ ազգի ու միաժամանակ՝ արժանավոր զավակները Ուրուգվայի»¹⁹:

Արգենտինայի Կորդոբա քաղաքում Վեհափառ Հայրապետը հանդիպել է Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ ազգային վարժարանի աշակերտության եւ ուսուցչական կազմի հետ՝ հորդորելով հավատարիմ մնալ ազգային եւ հոգեւոր մեր ավանդական արժեքներին: Նա հանդիպել է նաեւ կորդոբահայ երիտասարդության հետ եւ անդրադարձել հատկապես օտարու-

¹⁶ Տե՛ս «Էջմիածին», 2004, Ե., էջ 7–8:

¹⁷ Տե՛ս անդ, էջ 20:

¹⁸ Անդ, էջ 28:

¹⁹ Անդ, էջ 29:

թյան մեջ ապրող հայ երիտասարդների ազգային-հոգեւոր ինքնության պահպանության խնդիրներին: Նորին Սրբությունը բարձր է գնահատել երիտասարդների համախմբվածությունը, նրանց հայապահպան գործունեությունը եւ դիմելով երիտասարդներին՝ առաջարկել է ուխտագնացություն կազմակերպել դեպի Հայաստան²⁰:

Հայոց Հայրապետը հանդիպում է ունեցել նաեւ Բուենոս Այրեսի Հայ-արգենտինական դպրոցի²¹ սաների հետ: Հանդիպման ընթացքում նա իր օրհնությունն է բաշխել ներկաներին եւ պատգամել է. «Սիրելի՛ երեխաներ, Մենք եկել ենք Հայաստանից, որը Հայրենիքն է բոլոր հայերի, եւ որի մասին հաճախ լսել եք ձեր ուսացիչներից ու ծնողներից: Նրանք ուզում են, որ դուք նույնպես շատ սիրեք Հայաստանը, որը հնագույն երկրներից մեկն է աշխարհի, ծանոթ լինեք ու սիրեք մեր պատմությունը, հարուստ մեր մշակույթը: Այս փափագով հիմնադրել են այս գեղեցիկ դպրոցը նրա բարերարները՝ Պողոս եւ Սիրանույշ Արզումանյանները, որ դուք տերն ու շարունակողները լինեք այն մեծ ժառանգության, որ ունենք մեր նախնիներից: Նաեւ, որ դուք արժանավոր զավակները լինեք Արգենտինայի, ծառայեք նրա առաջընթացին ու Հայաստանի եւ Արգենտինայի բարեկամությունը»²²:

Բուենոս Այրեսում Վեհափառ Հայրապետն այցելել է նաեւ Մխիթարյանների ազգային դպրոց: Այնուհետեւ նա այցելել է նաեւ Ազգային Դերձակյան, այնուհետեւ՝ ՀԲԸՄ-ի վարժարաններ եւ մասնակցել է աշակերտների կազմակերպած հանդեսներին²³: Պաշտոնական ընդունելություններից հետո Հայոց Հայրապետն այցելել է նաեւ Խրիմյան վարժարան, ապա՝ Գրիգոր Լուսավորիչ կրթական հաստատություն, ուր աշակերտները գեղարվեստական հայաշունչ հանդես էին կազմակերպել²⁴: Հայ կենտրոնի սրահում նույնպես նա հանդիպել է սփյուռքահայ նոր

²⁰ Տե՛ս անդ, էջ 32:

²¹ Դպրոցը կառուցվել է քույր եւ եղբայր Սիրանույշ եւ Պողոս Արզումանյանների բարերարությամբ: Բարերարները ցանկացել են, որ այն կոչվի Հայ-արգենտինական եւ ամեն տարի այստեղ նշվի մայիսի 28-ը: Հայաստանի անկախացումից հետո նրանք Հայաստանում նորոգեցին եւ կահավորեցին Կամոյի անվան դպրոցը, որը Հայաստանի իշխանությունների համաձայնությամբ վերանվանվեց Արգենտինա-հայկական, եւ որտեղ ամեն տարի նշվում է Արգենտինայի անկախության օրը՝ հուլիսի 9-ը, տե՛ս անդ, էջ 37:

²² Անդ, էջ 37:

²³ Տե՛ս անդ, էջ 41, 43:

²⁴ Տե՛ս անդ, էջ 44:

սերնդի ներկայացուցիչներին եւ նրանց հուզող հարցերի շուրջ զրույց է ունեցել երիտասարդների հետ: Վեհափառ Հայրապետն այցելել է նաեւ Ֆլորենսի Արծրունի, ապա նաեւ՝ Պաշտօնական ազգային վարժարաններ²⁵:

Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորություն պաշտոնական այցի շրջանակներում Վեհափառ Հայրապետը հանդիպումներ է ունեցել հայ համայնքի տարբեր կազմակերպությունների եւ առանձին անհատների հետ: Նա իր մասնակցությունն է բերել նաեւ Սբ. Եղիշե եկեղեցու սրահում Լոնդոնի հայկական դպրոցի սաների կազմակերպած հանդեսին: Հավարտ հանդեսի՝ Նորին Սրբությունը գնահատանքի իր խոսքը, օրհնությունը եւ պատգամն է ուղղել լոնդոնաբնակ հայ պատանիներին եւ մանուկներին²⁶:

Հիշարժան են նաեւ Սիրիայի Արաբական Հանրապետություն հովվապետական այցի ընթացքում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հանդիպումներն ազգային կրթօջախների սաների հետ: Դամասկոսում Նորին Սրբությունն այցելել է 80 տարի Սիրիայի հայ համայնքում գործող եւ շուրջ 200 աշակերտ ունեցող ՀԲԸՄ Կյուլպենկյան Առաջապահ վարժարան, որտեղ Վեհափառ Հայրապետին դիմավորել են հանդիսավոր օրհներգի ներքո: Աշակերտների հետ հանդիպման ժամանակ Վեհափառ Հայրապետն իր գոհունակությունն է հայտնել ՀԲԸՄ-ին՝ հավատարմորեն ազգային կրթական վարժարաններին տարիներ շարունակ ցույց տրվող հովանավորության համար: Այնուհետեւ նա հանդիպել է Ազգային Միացյալ վարժարանի շուրջ 200 աշակերտների հետ: Մանկանց շուրթերով «Հայր մեր»-ի ոգեշունչ աղոթքից հետո Նորին Սրբությունն իր խոսքում մասնավորապես նշել է. «Եկել եմ Հայաստանից՝ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից... Մենք բոլորս ապրում ենք այս երկու սրբություններով՝ Հայրենիքով եւ Սուրբ Էջմիածինով: Հայրենիքի արժանավոր զավակները նրանք են, ովքեր ապրում են այդ սրբություններով»²⁷: Ազգային Թարգմանչաց վարժարանը վերջինն էր, որ արժանացավ Նորին Սրբության այցին: 1898 թ. հիմնված, Դամասկոսի հայոց առաջնորդարանի հովանու ներքո գործող այս կրթարանը ունի շուրջ 350 աշակերտ եւ գործում է նախնական եւ միջնակարգ կրթական համակարգերով: Թարգմանչաց վարժարանի սաները Նորին Սրբությանը

²⁵ Տե՛ս անդ, էջ 52:

²⁶ «Էջմիածին», 2004, Զ, էջ 26:

²⁷ «Էջմիածին», 2009, ԺԱ., էջ 22:

դիմավորեցին ազգային երգ ու պարով: Ներկաներին իր հայրապետական պատգամը տալով՝ Վեհափառը հավաստել է. «Այս երեխաները մեր պահպան հրեշտակներն են: Թերեւս կարող ենք մտածել, որ մենք ենք նրանց պահում-պահպանում: Բայց իրականում նրանք են մեզ պահպանում, մեզ առաջնորդում մեր աշխատանքում, մեզ մղում պայքարի»²⁸:

Կ. Պոլիս այցելության ժամանակ Նորին Սրբությունը հանդիպել է Պաբրզյուղի Տատյան վարժարանի շուրջ 400 սաների, ուսուցիչների եւ տնօրինության հետ եւ կարեւորել է եկեղեցու եւ դպրոցի մերձ լինելը: Նա շնորհավորել է վարժարանի սաներին եւ հրավիրել է այցելել Հայաստան²⁹: Այցի ընթացքում Վեհափառը հանդիպել է նաեւ Սամաթիայի պատմական Սահակյան ազգային վարժարանի սաների, ուսուցիչների եւ տնօրինության հետ, մասնակցել վարժարանում անցկացված մրցանակաբաշխությանը եւ նվերներ է հանձնել աշակերտներին³⁰: Սկսած առաջին այցի ընթացքում Հայոց Կաթողիկոսը բարձր է գնահատել նաեւ Սբ. Խաչ դպրեվանքի դերը ոչ միայն պոստհայուլության, այլեւ սփյուռքահայության կյանքում: Իսկ ավելի ուշ նա հանդիպել է Բերայի էսսայան վարժարանի սաների հետ³¹:

Վատիկան այցերի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը երկու անգամ հանդիպել է նաեւ Վիա Վենետո Պիացոյում գտնվող քահանայապետական հայկական քոլեջի՝ Հռոմի Լեոնյան վարժարանի սաների հետ,³² եւ այս հանդիպումները որակվել են որպես Վեհափառի լայնասիրտ ու լայնամիտ հոգու արտահայտություն³³: Վեհափառը ողջունել է սաներին, որոնք իրենց ծառայությունը պետք է բերեն հայ ժողովրդին Կաթողիկե Հայ Եկեղեցու օրհնության ներքո: Նա կոչ է արել «կենդանի պահել մեր ազգային արժեքները եւ հաղորդ դարձնել կաթողիկե հայ համայնքին» եւ հավելել է. «Բերում ենք հայրենիքի շունչը, որպեսզի հայրենյալ շնչով եւ օրհնությամբ զորանաք, խանդավառվեք, գոտեպնդվեք եւ շարունակեք ձեր առաքելությունը»³⁴:

²⁸ Անդ, էջ 22:

²⁹ Անդ, էջ 15–16:

³⁰ «Էջմիածին», 2006, Զ., էջ 17:

³¹ Մանրամասները տե՛ս անդ, էջ 20–21, 33:

³² Մանրամասները տե՛ս «Էջմիածին», 2000, ԺԱ., էջ 5–6:

³³ Տե՛ս «Էջմիածին», 2008, Ե., էջ 14:

³⁴ Անդ, էջ 15:

Հնդկաստան հովվապետական անդրանիկ այցի ընթացքում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն այցելել է Կալկաթայի մարդասիրական ճեմարան: Տասնամյակների դեգերումներից հետո՝ 1999 թ., Կալկաթայի գերագույն դատարանի որոշմամբ Մարդասիրական ճեմարանը հանձնվել է Մայր Աթոռի տնօրինությանը, որից հետո այն գտնվում է Հայոց Կաթողիկոսի հոգատար խնամքի ներքո: Դրանով իսկ ճեմարանը շարունակեց կյանքի կոչել իր երախտարժան բարերար-հիմնադիրների երազանքը: Իր խոսքում Վեհափառը գնահատանք է հայտնել հնդկահայ համայնքի անդամներին՝ նախնյաց հավատի հանդեպ նրանց նվիրումի եւ Մայր Աթոռի նկատմամբ հավատարմության համար: Նորին Սրբությունը նրանց հորդորել է համայնքային կյանքում առաջնային նկատել բարեկարգված Կալկաթայի հայոց մարդասիրական ճեմարանի գործունեությունը, որը պետք է ավելի պայծառացնի անցյալի իր փառքը, եւ որի գործունեությունն աշխուժություն է հավելում հնդկահայոց կյանքում, քանի որ ճեմարանում ուսանող սաները հնդկահայ համայնքի հարատեւության եւ Հնդկաստանի հայկական եկեղեցիների պահպանության ապագա երաշխավորներն են: Հնդկահայությունն ստեղծած մեծ արժեքները, հավաստել է նա, մեզ պարտավորեցնում են նվիրյալ ոգով շարունակելու նույն հավատավոր ու արգասաբեր ընթացքը³⁵:

Վեհափառը հավաստել է նաեւ, որ «այսօր Մենք Մեր խոնարհումն ու աղոթքն ենք բերում երկնային լուսախորան բարձունքներում հանգչող մեր նախնյաց, որոնք տեսիլքն են ունեցել Հնդկաստանում եկեղեցի եւ կրթական հաստատություն կառուցելու, որոնցով պայծառացել է մեր ժողովրդի կյանքը հեռավոր այս ամիսներում»: Եւ հավաստել է. «Փառք ենք վերառաքում առ Բարձրյալ Տերը, որ մեզ առիթը շնորհեց այցելելու փառավոր պատմությամբ հայտնի Կալկաթայի մարդասիրական ճեմարան եւ հայրապետական մեր օրհնությունը բերելու ճեմարանի տեսչական եւ մանկավարժական կազմին, ինչպես նաեւ Հայաստանից, Իրանից եւ Իրաքից ժամանած ու ճեմարանում ուսանող Մեր սիրասուն սաներին»³⁶: Մեծ կարեւորություն վերագրելով Մարդասիրական ճեմարանին՝ Վեհափառն ասել է. «Կալկաթայում եւ ողջ Հնդկաստանում հայություն թվի նվազման պատճառով Կալկաթայի հայ գաղութն այլեւս չունի նախկին

³⁵ Տե՛ս «Էջմիածին», 2007, Բ.-Գ., էջ 12:

³⁶ Անդ, էջ 9–10:

փառքը, սակայն ճեմարանում սովորող այս պատանիները պիտի գան նոր շունչ հաղորդելու եւ գորացնելու հայ կյանքը Հնդկաստանում եւ ի մասնավորի Կալկաթայում»³⁷: Վկայելով, որ Կալկաթայի մարդասիրական ճեմարանը դժվարին ժամանակներ է ապրել, Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հայտնել է նաեւ, որ Տիրոջ օգնությամբ հաղթահարվել են բոլոր խնդիրներն ու խոչընդոտները եւ ուրախությամբ արձանագրել, որ հեռավոր այս ամերում շարունակվում է հայ կյանքը, գործում է Հայ Եկեղեցին, գործում է ազգային ճեմարանը: Վեհափառ Հայրապետը շուրջ երեք ժամ անցկացրել է ճեմարանականների հետ, պատասխանել նրանց հուզող հարցերին³⁸:

Անդրադառնալով Մարդասիրական ճեմարանի գործունեության պատմական նշանակությանը՝ Հայոց Հովվապետը հավելել է. «Մենք մեծապես կարելոր ենք նկատում այս հաստատությունը, որի գործունեությունն աշխուժություն է հաղորդում հնդկահայ կյանքում: Ճեմարանի, ինչպես եւ համայնքային կյանքին ոգեւորություն բերող ձեռնարկների ու միջոցառումների անտեսումը տասնամյակներ անց սոսկ քարե հուշարձանների պիտի վերածեն բարեզարդ եւ բարեշուք մեր եկեղեցիներն ու տարբեր հաստատությունները՝ որպես լուռ վկայություն այս երկրում հայ ժողովրդի զավակների ներկայության ու գործունեության»³⁹: Նորին Սրբությունը մաղթել է նաեւ, որ ճեմարանը դառնա ոչ միայն հնդկահայության վաղվա օրվա երաշխավորը, այլեւ իր ներդրումն ունենա ընդհանրապես մեր ազգային-եկեղեցական կյանքում: Այդ դիտանկյունից էլ նա հավաստում է. «Աղոթում ենք առ Աստված, որ տերունական օրհնությամբ Կալկաթայի մարդասիրական ճեմարանը դառնա Սփյուռքի լավագույն կրթօջախներից մեկը, ուր հայ պատանիները պետք է կրթվեն ու հասակ առնեն եւ լինեն արժանավոր զավակները մեր ժողովրդի, հայրենիքի եւ Հնդկաստանի: Թող Աստված օրհնի եւ հաստատուն առաջընթացի մեջ պահպանի այս ճեմարանը»⁴⁰: Այցի առիթով նաեւ նվերներ է հանձնել ճեմարանի գրադարանին, տնօրենին, ուսուցիչներին եւ ուսա-

³⁷ Անդ, էջ 13:

³⁸ Տե՛ս անդ, էջ 10: Այցի ընթացքում Մարդասիրական ճեմարան Վեհափառի երկրորդ այցելության մանրամասները տե՛ս անդ, էջ 14:

³⁹ Անդ, էջ 12:

⁴⁰ Անդ:

նողներին⁴¹։ Հնդկաստանում Վեհափառ Հայրապետն իր շքախմբով այցելել է նաեւ աղջիկների Դավիդյան դպրոց, ծանոթացել դպրոցի պայմաններին եւ հանդիպել է դպրոցի անձնակազմի հետ⁴²։

Իսկ Հարավային Ռուսաստանի թեմ այցի ընթացքում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը Պյատիգորսկում այցելել է Ստավրոպոլի շրջանի № 8 հայկական դպրոց։ Վեհափառ Հայրապետը ծանոթացել է դպրոցի առօրյային, պատմությանը, դիտել երեխաների ձեռքի աշխատանքների ցուցահանդեսը եւ իր օրհնությունն է տվել դպրոցականներին⁴³։

Սփյուռհապ դպրոցի նկատմամբ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հայրական հոգատարության մեկ այլ վկայությունն է կրթական հաստատությունների հորելյանների կապակցությամբ հայրապետական օրհնության եւ զմահատանքի գրեւոր։

Կիպրոսի ՀԲԸՄ Մեղգոնյան վարժարանի 75-ամյա հոբելյանի առթիվ Հայոց Հովվապետը գոհունակությամբ արձանագրել է. «Սիրելիք Մեր, 75 տարիների հեռուից այսօր ականատես ենք, որ Կիպրոսի օրհնեալ հողում հիմնուած Կրթական Հաստատութիւնը, շնորհիւ իր պատասխանատուների ամենօրեայ խնամքի ու հոգածութեան, արդարացրել է իր հետ կապուած՝ մեր ժողովրդի զաւակաց բոլոր յոյսերն ու լաւագոյն սպասումները։ Տասնամեակներ շարունակ աշխարհասփիւռ հայութիւնը վայելում է ազգին ու եկեղեցուն մատուցած Մեղգոնեան վարժարանի բարի պտուղները։ Նրա շրջանաւարտները, սփռուած աշխարհի չորս ծագերում, անխոնջ ծառայում են հայ մշակոյթին, նուիրում արուեստի, գրականութեան ու գիտութեան զարգացմանը եւ իրենց կեանքով ու հայրենաշէն գործերով պատիւ յաւելում ստեղծարար մեր ժողովրդին»⁴⁴։

Հոբելյանական այդ առիթով հայրապետական օրհնության գրով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից Վեհափառն իր ողջունն ու սրտաբուխ շնորհավորանքներն է հղել կրթական հաստատության բոլոր երախտավորներին, տեսչական եւ դասախոսական կազմերին, հոգաբարձու խորհրդի անդամներին, բարերարներին ու բոլոր շրջանավարտներին։ Իսկ հաստատության սիրասուն սաներին դիմելով՝ հավաստել է. «Վարժարանի սիրելի՛ սաներ. հայրական Մեր յորդորն ու պատգամն է ձեզ,

⁴¹ Անդ։

⁴² Անդ։

⁴³ Տես «Էջմիածին», 2003, ԺԲ., էջ 9։

⁴⁴ «Էջմիածին», 2001, Բ.-Գ., էջ 6-7։

որ նախանձախնդրութեամբ կրէք աւանդաշատ կրթարանի բարեհամբաւ անունը, ինչպէս ազնուարմատ տունկ սնուէք ու զօրանաք հայրենական աւանդներով, ձեր նորաբողբոջ հոգիներում անթեղէք Աւետարանի կենսահաստատ լոյսը եւ ձեր ուսումնատենչ հոգով ամբարած գիտելիքներն ու արժէքները միշտ ծառայեցնէք ի շահ մեր ժողովրդի ու եկեղեցու, յանուն երջանկութեան, բարու եւ բարիքի արդիւնաւորմանն աշխարհում»⁴⁵:

Լոս Անջելեսի ՀԲԸՄ Մանուկյան-Դեմիրճյան վարժարանի 25-ամյա հոբելյանի առիթով Հայոց Կաթողիկոսը հավաստել է. «Բերկրաշատ այս առիթով համայն հայութեան հաւատի նուիրական կենտրոն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից հայրապետական Մեր օրհնութիւնն ու սրտաբուխ շնորհաւորանքներն ենք բերում Հայ բարեգործական ընդհանուր միութեան բոլոր անդամներին, Մանուկեան-Դեմիրճեան վարժարանի հոգաբարձութեանը, տնօրէնութեանը, ուսուցչական կազմին ու բոլոր նուիրեալներին, որոնց ջանքերով եւ նախանձախնդիր ծառայութեամբ արդէն քառորդ դար ԱՄՆ օրհնեալ հողում գործում է ազգային կրթարանը եւ գիտելիքներ մատուցելու հետ մէկտեղ իր սաների հոգիներում սերմանում սիրոյ ու հաւատարմութեան բարի հունդեր՝ հանդէպ Մայր եկեղեցին, հայրենի երկիրն ու ժողովուրդը մեր»⁴⁶:

Միացյալ Նահանգների հյուրընկալ հողում հիմնադրված բազմաթիվ եկեղեցիներն ու ազգային վարժարանները հաջողութեամբ շարունակում են իրենց հարկերի ներքո միավորել մեր ժողովրդի զավակներին եւ նրանց հոգու հայացքներն ուղղել դեպի հայրենի մեր երկիրն ու Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին: Մանուկյան-Դեմիրճյան վարժարանի հիմնադրման 25-ամյա տարեդարձի առթիվ դպրոցի սաներին Վեհափառը հայրական սիրով դիմում է. «Ժրաջան սաներ, Մանուկեան-Դեմիրճեան վարժարանի, նշանակալի այս յոբելեանի առիթով Մեր պատգամն է ձեզ, որ հպարտ լինէք մեր ժողովրդի հնագոյն պատմութեամբ, հարուստ աւանդութեամբ, չվարանէք երբէք ժրաջան ուսանելու, ձեր հոգիներում ու մտքերում որպէս թանկ գանձեր անթեղելու գիտութեան ու ձեր հայրերի սրբազան հաւատի առաջնորդող լոյսը»⁴⁷:

⁴⁵ Անդ, էջ 7:

⁴⁶ Անդ, էջ 8:

⁴⁷ Անդ, էջ 9:

ՀԲՀՄ Մանուկյան-Դեմիրճյան վարժարանի հիմնադրման եւ ազգօգուտ գործունեության 30-րդ տարեդարձի առիթով հղված օրհնության գրում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը հավաստում է. «Մենք սիրով ենք յիշում մատաղ սերնդի հայեցի դաստիարակության ու մայրենի լեզուի պահպանման նկատմամբ կրթարանի պատասխանատուների աննուազ նախանձախնդրությունը: Վարժարանը, արդարեւ, «ծաղկեալ այգի» է ամբերիկահայ համայնքում, որ գիտության լոյսը մատուցակելու հետ միասին մեր ժողովրդի զաւակներին սնում ու կրթում է սահակմեսրոպեան դպրոցից սկիզբ ստանող մեր սրբազան արժէքներով, նրանց հոգիներում կերտում հայրենասիրության ու եկեղեցասիրության ոգի ու ծառայության կամք»⁴⁸:

Հոբելյանական այս առիթով եւս Վեհափառն իր օրհնությունը, գնահատանքն ու սրտաբուխ շնորհավորանքներն է հղում կրթական հաստատության տեսչական եւ դասախոսական կազմերին, հոգաբարձու խորհրդի անդամներին եւ կրթարանի գործունեությանն իրենց աջակցությունը բերող բոլոր հայորդիներին, բոլոր շրջանավարտներին: Եւ դիմելով հաստատության սաներին՝ հավաստում է. «Մեր յորդորն է, որ միշտ ժրաջան լինէք ուսման մէջ եւ որդիաբար սիրէք անկախ մեր Հայրենիքն ու Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցին, որպէսզի ապագային Ձեր գործերով պայծառանայ ազգային մեր կեանքը եւ առաւել բարձրանայ վարկը նուիրական Ձեր կրթարանի ու բարի համբաւը մեր ժողովրդի»⁴⁹:

Ավստրալիայի եւ Նոր Զելանդիայի հայոց թեմ այցելության ընթացքում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը մասնակցել է նաեւ Արշակ եւ Սոֆի Գոլստան դպրոցի հիմնադրման հանդիսությանը եւ իր հայրապետական օրհնությունն է բերել Համազգային վարժարանի 20-ամյակի նշանակալի հոբելյանի առիթով: Հայրապետական պատգամով դիմելով վարժարանի բարերարներին, հոգաբարձուներին եւ Ավստրալիո թեմի համայն հավատացյալներին՝ հորդորել է, որ շարունակեն ամենօրյա հոգածությամբ զորացնել ու ծաղկեցնել կրթական հաստատությունները՝ ի խնդիր ավստրալահայ համայնքի բարգաւաճման եւ Հայաստանյայց Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու պայծառության: Նշանակալի հոբելյանի առիթով Նորին Սրբությունը սրտի ջերմ խոսք է ուղղել նաեւ կրթական հաստա-

⁴⁸ «Էջմիածին», 2006, Բ.-Գ., էջ 5:

⁴⁹ Անդ, էջ 6:

տուության սաներին եւ ավանդել. «Սիրելի՛ զավակներ Մեր, մշտապես հավատարիմ եղեք Հայոց Եկեղեցուն, Սրբության Սրբոց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնին, Մայր Հայրենիքին, սովորեք ու միշտ սիրեք մեր ոսկեղենիկ մայրենի լեզուն եւ ուսման մեջ քաջեռանդությամբ ընթացեք գիտության բարի ճանապարհներով»⁵⁰:

Իսկ եգիպտահայ վարժարանների նախկին սաների՝ Երեւանում կայացած հավաքի առիթով հայրապետական օրհնության գրով մատնանշվում է, որ ինչպես եգիպտահայ համայնքում, այնպես էլ աշխարհասփյուռ հայ ժողովրդի կյանքում բացառիկ դերակատարություն են ունեցել մայրենի լեզվի եւ ազգային մեր արժեքների նկատմամբ սեր եւ նախանձախնդրություն ներշնչած եւ հայորդիների մատաղ հոգիները կերտող եւ ձեւավորող ազգային վարժարանները: Հայոց Հովվապետը գոհունակությամբ հավաստում է նաեւ. «Եգիպտահայ վարժարանների շուրջ երկուհարիւրամեայ պատմությունը վառ օրինակ է մեր ժողովրդի գոհողութեան ոգու, ուսման ու գիտութեան հանդէպ աներկբայ սիրոյ, որոնցով կեանքի կոշտեցին ու գործեցին լուսաբաղձ այդ հաստատութիւնները: Այսօր ուրախ ենք դրուատանքով անդրադառնալու, որ դժի՛ք՝ եգիպտահայ վարժարանների շրջանաւարտներդ, սփռուած աշխարհի չորս ծագերում, անխոնջ ծառայում էք հայրենի մշակոյթին, ուժ տալիս հայ կեանքին, արուեստի, գրականութեան ու գիտութեան զարգացմանը՝ ձեր գործերով պատիւ յաւելելով ստեղծարար մեր ժողովրդին»⁵¹:

Սփյուռահայ կրթական հաստատությունների նկատմամբ Գաբեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հոգատար վերաբերմունքի վկայություններից մեկն էլ կրթական հաստատությունների սաների ավանդություն դարձած ընդունելություններն են Մայր Աթոռում:

Հայոց Հովվապետը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում ընդունել է Ավստրալիայից ժամանած Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գոլստան ճեմարանի սաներին: Վեհափառ Հայրապետը, իր օրհնությունը բերելով երիտասարդ ուխտավորներին, հաջողություններ է մաղթել նրանց կարեւոր առաքելությանը, որը համարել է Հայրենիքի ճանաչողության եւ ազգային ոգու առավել զորացման հրաշալի առիթ: Հանդիպման ընթացքում

⁵⁰ «Էջմիածին», 2006, Թ., էջ 13:

⁵¹ «Էջմիածին», 2003, Ը., էջ 15:

ավստրալահայ երիտասարդները Նորին Սրբությունն են ներկայացրել իրենց տպավորությունները Մայր Հայրենիքի⁵²:

Մոսկվայի հայորդյաց տան սաների հետ հանդիպման ժամանակ Հայոց Կաթողիկոսն ուրախություն է հայտնել հայեցի կրթության ոլորտում սաների ձեռքբերումների համար եւ գոհունակությամբ հավաստել է, որ այդ հաջողությունները վկայությունն են թեմական կյանքում ծավալված հոգեւոր ու հայապահպան աշխույժ գործունեության: Եկեղեցու հովանու ներքո երեխաներին կրթելու եւ հայ ազգային ավանդները նրանց մեջ ամուր պահելու համար Հայրապետը գնահատել է նաեւ թեմական առաջնորդի եւ մանկավարժների դերը⁵³:

Մայր Աթոռում Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի հանդիպումների մաս են կազմել նաեւ սփյուռքահայ տարբեր թեմերի երիտասարդ ուխտավորների ընդունելությունները: Այդ շարքում արժանահիշատակ է ԱՄՆ արեւելյան եւ արեւմտյան հայոց թեմերի երիտասարդ ուխտավորների ընդունելությունը, որի ընթացքում Վեհափառը, ողջունելով ուխտավորի այցը Մայր Հայրենիք, մատնանշել է, որ այդ այցերը Հայրենիքը ճանաչելու եւ նրա բազմադարյա հարուստ մշակույթին եւ սրբազան արժեքներին հաղորդ դառնալու գործում ոգեւորում եւ խանդավառում են երիտասարդներին, նպաստում են երիտասարդ ուխտավորների՝ Հայրենիքը եւ սեփական ինքնությունը բացահայտելու գործընթացին⁵⁴: Իսկ Արգենտինայի ՀԲԸՄ Մարի Մանուկյան վարժարանի ավարտական լսարանի սաների եւ Կանադայի հայոց թեմի երիտասարդ ուխտավորների խմբի հետ հանդիպման ժամանակ Նորին Սրբությունը հույս է հայտնել, որ երիտասարդ ուխտավորների համար Հայաստան այցերը կդառնան «ոգեշնչման շրջան», քանի որ դրանք զորավոր կնիք կդնեն նրանց հոգու վրա՝ հնարավորություն ընձեռելով հաղորդ դառնալու հայրենի երկրի հարուստ մշակույթին եւ սրբազան արժեքներին: Այդ առումով նա կարեւորել է նաեւ Հայաստանի եւ Սփյուռքի երիտասարդների սերտ հարաբերություններն ու ամուր կապերը եւ մատնանշել է, որ նման այցերը կապ են Մայր Հայրենիքի հետ⁵⁵: Բուենոս Այրեսի Միխիթարյան վարժարանի եւ Ավստրալիայի Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գոլստան ճեմարանի սա-

⁵² «Էջմիածին», 2009, ժ., էջ 132–133:

⁵³ ՏԵՍ «Էջմիածին», 2012, է., էջ 145:

⁵⁴ ՏԵՍ անդ, էջ 147:

⁵⁵ ՏԵՍ անդ, էջ 150:

ների մեկ այլ ընդունելության ժամանակ Հայոց Կաթողիկոսը, կարելու-
րելով հայրենիք այցելությունները, հավելել է նաեւ, որ «հայրենի ար-
ժեքների հետ անմիջական հաղորդակցությունն ամրապնդում է սաների
ազգային ոգին, գիտակցությունն ու նախանձախնդրությունը՝ ապրելու
որպես հայ ազգի զավակ»։ Հայոց Նվիրապետն իր գնահատանքն է բերել
նաեւ երկու դպրոցների մանկավարժներին, հոգաբարձուներին եւ ղեկա-
վարներին՝ հաստատություններում «կրթության որակը բարձր պահելու
նախանձախնդրության եւ սաներին հայեցի դաստիարակելու համար»⁵⁶։

Շարունակությունը՝ հաջորդիվ

⁵⁶ Տե՛ս «Էջմիածին», 2012, Թ., էջ 147։

